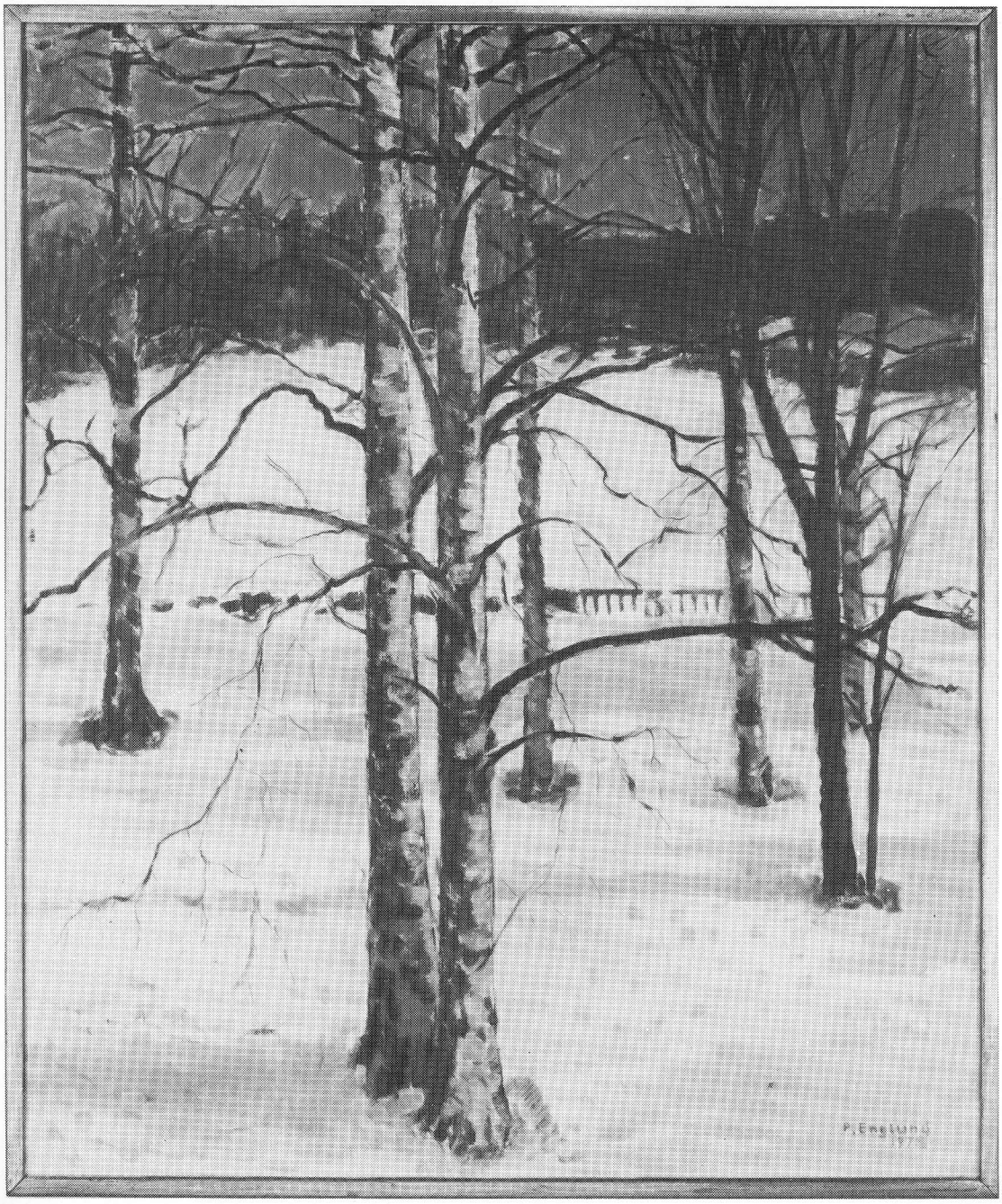

Hanebo-Jul

1982

Utgiven av Hanebo Hembygdsförening

ETT VARMT TACK!
till aktiva och stödjande medlemmar
i Hanebo hembygdsförening för Ert
uppoffrande arbete undet det gångna året.

HANEBO HEMBYGDSFÖRENING
Harald Olsson
ordförande

EN GOD JUL
och
ETT GOTT NYTT ÅR
önskas alla Hanebo-Juls läsare !

GYNNA HANEBO-JULS ANNONSÖRER

De representerar vår bygds rikt förgrenade näringsliv och ger oss värdefull närservice.

Hanebo-Jul

1982

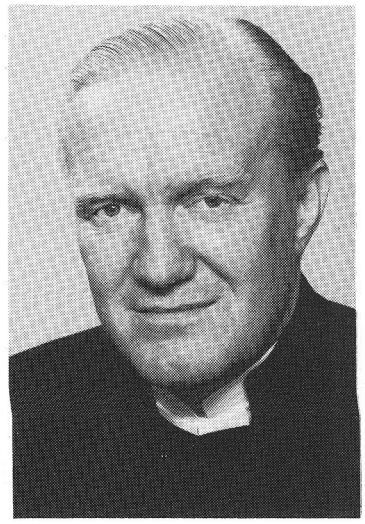

ETT LJUS SOM ALLTID LYSER...

Betraktelse för Hanebo-Jul
av Domprosten Clarence Nilsson

Inställningen till julen – med allt vad som hör den högtiden till – skiftar väl från tid till tid. Förväntningar och lyckoupplevelser växlar ganska starkt redan under ett människoliv. Barnet möter nästan alltid alltsammans som en glädjekaskad. Hos oss vuxna finns en hel provkarta på olika attityder. Men tydligt är, att det blivit allt fler, som talar om en trötthet inför hela apparaten kring julen, allt det mångahanda, allt det som kan upplevas som ibland meningslösa krav, som stress i stället för glädje.

Och samtidigt finns det ju så mycket positivt att ta fasta på också i de yttre traditionerna kring julen, så mycket som vi har att tacka för: att vi får uppleva festens stunder, att vi får anledning att skapa en positiv gemenskap, att vi får hjälp att våga visa en extra omtanke och ge goda önskningar till varann.

Ni som läser denna lilla julbetraktelse har säkert också så skiftande uppfattningar om allt detta som har med julhelgen att göra och så olika upplevelser. Många får fira helgen glansfullt och festligt, andra under enklare villkor. Många får göra det i stor och glad gemenskap, några ganska ensamma. Ett har vi gemensamt: vi skulle just i vår situation få ana och få ta emot julhelgens innersta hälsning:

"Det folk som vandrar i mörkret skall se ett stort ljus..."

Gamla är profetians ord. Många generationer har det talat till. Nu är det vi som är det folket, vi är med i denna släktets vandring, den som måste gå genom dödsskuggans dal och i mörko lande. Men som också leder oss i ett ljus och med ett ljus, som kyrkan och dess gudstjänst är satta att förmedla, inte främst genom människoord utan genom förnimmelsen av honom, som vill ge välsignelse till varje människobarn.

Julhelgen är så viktig i kyrkans liv, därför att den har att förkunna att det finns en annan verklighet än den väg, där vi har att gå vårt stycke liv. Och julgudstjänsterna är så fina, därför att de mitt i julens mångahanda kan få stå fram som stunder och ställen av ljus, det ljus som mörkret inte har makt med.

Och när jag nu önskar er en god jul så är det främst detta ljus jag får peka på. Inte som något som tar bort vår vardags mörker. Det löftet har vi inte. Men som en påminnelse om att ett ljus alltid lyser över dalen där vi vandrar, ett stort ljus, ett som skiner så klart, att det kan leda oss rätt, leda oss hem.

Konfirmander 1982:

Hanebo: Lärare L.O. Almgren

Hanebo: Lärare Sven Bohman

Segersta: Lärare Sven Bohman

Konfirmandjubiléer 1982:

Hanebo 1932.

Hanebo 1932.

Segersta 1932.

Hanebo 1942

Segersta 1942.

Hanebo 1952.

Hanebo 1952.

Segersta 1957.

Hanebo 1962.

Hanebo 1962.

Victor Johnson

BRUKET VID KILÅN

Inte kunde väl bönderna i byarna *Kilom,* som det skrevs 1542, och *Ladänge* i sin vildaste fantasi tro, att deras barn en gång skulle få lämna de fäderneärvda åkrarna. Men så blev det...

Det var nog mera av en tillfällighet att ett järnbruk kom att ligga, där Kilån rinner ut i Bergviken. Men först anlades det en hammare i byn Hammaren och en damm byggdes i Bofarasjön.

De flacka åkrarna var bördiga. Ån rann söder om byarna och bortanför stod en bergås. Från norr kunde man höra kyrkklockorna, som ringde till gudstjänst i Hanebo kyrka – eller bådade till hjälp vid vådeld eller annan fara.

Byarna låg vid sidan om allfarvägen, som låg närmare kusten. Och ännu skulle det dröja många årtionden, innan järnvägen kom rakt igenom bruket. Vägen som gick över Kilån, där bruket kom att ligga, gick uppför en brant backe upp mot Rumpberg, och nere vid sjön måste de bygga en stenmur i den branta slänten. Sedan har det byggts många olika vägar där för att klara stigningen.

Vattnet i ån brusade. Några bönder i grannbyarna hade byggt en kvarn i fallet. Där malde de sin säd mellan gnisslande kvarnstenar. Det blev till mjöl, som bakades till bröd i bondgårdarna. – Här och var fanns det ju små skvaltkvarnar, men den här var större.

Det fanns 5 bönder i Kilom år 1542. Oloff Ersson var storbonden i byn. Hans hemman var 112 1/2 mål stort. De andra hette Iogan, Per Olsson, Benet och Morten Suensson. I grannbyn Ladänge bodde endast en bonde, Erik Kelbiörssen. Hans hemman var hela 106 mål stort.

När Älvsborgs lösen år 1571 skulle betalas, hette bönderna i Kjilan – som det då skrevs – Jon Olsson, Sven Olson och J. Jonsson, och i Ladänge Nils Olsson, Jöns, Erik och Nils Kielbior.

Kilafors bruk på 1870-talet.

De två byarnas bönder var självständiga och karska, som hälsingebönder brukar vara.

Men andra dagar skulle komma. En vårdag 1721 ryktades det, att en rysk galeja siktats utanför hälsingekusten. Dit räknades ju flera mil. Men ryktet gick, och de kände ju rädsla, där de gick bakom trekantharvarna. Röken steg från vårdkasen på Hårgaåsen. Det bådade ofred. De två byarna låg visserligen långt från kusten, där kosackerna *"flugo som Pilar och strövade och brände och ödelade rundt omkring ganska många byar, människor och boskap, Tagandes bort otrolig mycken Egendom"* skrev prosten O J Broman i Hudiksvall 1726. Han hade själv sett det.

Röken steg från byar och bruk närmast kusten – och folket flydde. Råmande kor föstes mot fäboskogarna, och hästarna spändes för trillorna för att om möjligt föra bort något bohag. Alla som kunde flydde i panik.

Bland de bruk som brändes var *Östanå* i Söderala. Dit kom ryssarna den 22 maj 1721, tidigt på morgonen. Visst hade det ryktats om främmande skepp på havet, men ingen kunde väl tro, att det skulle drabba så hårt som det gjorde.

Det som varit masugn och smedjor låg snart nerbränt. Det steg svart rök från ruinerna i flera dagar.

Bruket där byggdes aldrig upp igen, och brukspatron Albin Grundelstierna började se sig om efter en ny plats. Ingen hade tidigare planlagt att bygga hammare i Kilån. Men det bedömdes vara alltför stor risk att bygga upp Östanbo, eller Östanbro, som det också kallades.

År 1722 hade Grundelstierna kommit så långt, att han sökte rätt att flytta sina privilegier till "Kila å", och den 11 oktober förordnade Bergskollegiet om en undersökning.

Den urgamla bondefriden började hotas på ett sätt som väl inte bönderna riktigt fattade. Talet gick ju i gårdarna – men man förstod och visste ingenting.

Sakkunskap kopplades in. Bergmästaren Johan Berglind i Axmar skrev den 23 februari 1723, att han fann platsen lämplig. Fallet var stort nog att driva hjulen till en hammare.

Allmogen samtyckte, som det heter. Bönderna såg en möjlighet att få kontanter, och de som bodde i Kilom trodde väl inte att de måste flytta från gård och grund. Ty, säger Broman: Av självständiga bönder blev brukshemman, som ofta hände när den självägande bonden

"för ådragen skuld måste hemmanet lämna åt bruket, eller godvilligt thet säljer, låckander; eller rättare sagt, swåra bedragen; ty han och alla hans grannar taga ther

af med tiden obotlig skada; emedan Bruket och Bergwärket fräter omkring sig, som sjukdomen Kräftan eller likmasken".

Så gick det med Kilom och Ladänge. De som varit självägande bönder blev kanske landbönder under bruket. Och visst var det med underliga känslor de flyttade med allt vad de ägde till utägorna i Belse. Detta bynamn kom aldrig i några kyrkböcker. Det fanns – och finns – endast i folkmun och på kartorna.

Den 28 juli 1723 "utverkades" av Hanebo sockenmän tillstånd att anlägga en hammare i Kilån. För det fick dock bönderna inte någon ersättning för att de upplät området. Under nödåren tidigare hade de fått bistånd, som de nu var tacksamma för. De anade ju inte att det skulle innebära, att de offrade så mycket av sin frihet. De begärde endast att de utan hinder fortfarande skulle få svedja i skogarna och ha tillgång till mulbete för djuren. Kvarnen som byggts av bönderna i Lilltjära, skulle dock flyttas av bruket. Och de berörda böndernas efterkommande hade ännu i början av 1900-talet frimalning.

Så friktionsfritt var det dock inte med brukets anläggande. Ägarinnan till Ockelboverken, biskopinnan Chatarina Bröms, ville också vara med om bruket i Kilån. Och år 1725 avstod Samuel Krispin och Jöran Pettersson Folcker mot vederlag sina previlegier till henne.

Genom överenskommelse med bönderna i Kila by förvärvades mark till hammarbyggnader och dammanläggningar. Och den 29 oktober 1725 fick hon tillstånd att flytta Östanbo-hammaren till Kilån.

Hon förvärvade byarna Kila och Ladänge – osagt med vilka medel. En gammal karta visar dock att gårdarna låg kvar ännu 1776, och det har sagts, att Kilbyn flyttades till Belse först 1792. Men ännu 1851 framgår det av en gammal bouppteckning, att bruket hade inflytande över de utflyttade byarna. En kolare och bonde dog detta år, och sterbhuset hade en skuld på sju och en halv riksdaler. Bruket lämnade tillstånd för sonen att övertaga "åhåga" för gården.

Där byarna en gång låg, ligger nu den stora ladugården – närmast på byn Kiloms plats – och ut över de bördiga åkrarna har nya villaområden växt upp. Så har det gått ...

Hemman efter hemman "förvärvades" av bruket i sörsocknen. Allt fler och fler självägande bönder blev landbönder under bruket. Hur kunde det ske? kan man kanske fråga sig. Skogarna "lades" under bruket, för att det skulle få kol. Skogen, som var allmänning när bruket anlades, skulle väl skiljas från bruket, om det nedlades.

Men så blev det aldrig, trots trevande försök. De stora skogarna blev bolagsskogar, – som så småningom såldes till stora skogsbolag – efter ett par hundra år...

Bönderna blev kolare och kolkörare åt bruket. De var ej längre fria. De måste skaffa fram kol. De hade blivit beroende av bruket.

Så kom bruket i gång. Det byggdes "smebyggnader"

"Kilafors nedre" år 1881.

och en stor herrgård åt brukspatronen. Det byggdes ett "labbe", där smederna – sotiga som de var – fick äta och vila litet under de långa arbetsdagarna. Detta "labbe" blev sedan en kooperativ affär – men då var järnbruket redan nedlagt.

Hanebobönderna var flitiga kolare. Det fanns milor överallt, och skogarna "föröddes". På en resa från Lingbo, berättar en resande under denna tid, att han såg stora kalhyggan på bergen – alldeles som i våra dagar. Bonden fick 16 skilling stigen för kolen. Och när han lämnat ett hundra stigar, fick han 2 tunnor råg extra – som uppmuntran.

Den 26 maj 1726 fick Chatarina Bröms masugnsprivilegiet med ett års frihet med "samma kolområden" som för hammaren. Hon fick också rätt att taga malm från Vintjärns gruvor och den s.k. Lappgruvan i Roslagen. Det var 5 mil fågelvägen från Vintjärn till Hällbo. Också i Hällbo anlades hammare. Ett Lass om 54 lispund malm betalades med en riksdaler banco.

I Vintjärn bröts det malm fram till år 1978. Då fanns det ett hundra bofasta där. Nu blev Vintjärn en avfolkningsort. Gruvan fick sakta fyllas med vatten. En epok som började på 1700-talet var slut.

Masugnspipan.

Någon kanske tror att det kan bli gruvdrift där igen, men den malmen kommer i så fall att gå åt annat håll än till Kilafors. – På sin tid ansågs Vintjärn ha landets finaste malm. Joe Björnhager, en av de sista gruvarbetarna, hade arbetat 59 år i gruvan. Nu fick han med vemod bevittna hur allt fick förfalla.

När bruksdriften började kom det nytt folk till Kila, som nu kallades Kilafors. De kom från andra bruk och många av dem var valloner.

"Noblessen" på bruket efter brukspatronen var mästersmederna. År 1798 var de 4 stycken. De hade den verkliga yrkeskunskapen, och alla såg upp till dem. I de flesta fall var de valloner; Goude, Herre, och vad de hette. Ja, själva brukspatronen måste ha en viss respekt för dem. – Det berodde i alla fall på dem, att det blev bra smide! Och Kilaforsverken hade på sin tid världsrykte. Detta förstärktes, när den första martinugnen i Sverige kom till 1869 just vid Kilafors bruk. Alla "järnmäns" blickar riktades då mot Kilafors. Denna metod blev dock längre fram inte lönande, då det skedde stora förändringar inom järnhanteringen.

"Rettigstålet" bedömdes på sin tid som bland det bästa på världsmarknaden. Överhuvudtaget var epoken under brukspatron Rettig kanske den största för Kilaforsverken. Dit hörde då förutom Kilafors också Hällbo, Annefors och Lovisaberg samt Tönshammar i Tönsen, som sedan flyttades till Sandarne.

Det var lugna tider på bruket, men ändå reste många därifrån, främst till Amerika. Under 1800-talet var det inte mindre än 90 stycken. De flesta åkte på 1880-talet, då inte mindre än 47 stycken lämnade bruket, men redan på 1860-talet försvann 28 över haven. De började kanske ana, att den bästa tiden för bruket gått. Här endast några exempel, utvandringen från vår socken finns det kanske möjlighet att återkomma till. År 1865 åkte Kristina Hanberg, född 1830. Kanske var hon släkt med socknens enda fiskare genom tiderna, Johan Hanberg. Han var åtminstone den enda som hade den titeln i kyrkboken. Året efter reste smeden A Berglund med hustrun Maja Kajsa och Anders Svedberg med familj. 1882 försvann bruksarbetaren Lars Larsson och smeden Carl Erik Harsten med hustru och 4 barn. Koldrängen Anders Sundberg med fru och 2 söner reste samma år. Men även yrkesmännen försvann. År 1884 reste mästersven Per Johan Berglund med hustru och 4 barn. Mästersven Carl Fredrik Stillberg med fru och 3 döttrar följde efter samma år. Och många söner till landbönder och deras drängar slöt sig till de utvandrande.

Järnbruksepoken i Kilafors tog slut 1895. Sedan byggdes det ett sågverk, men också detta lades ner, och 1937 revs sågen. Det stora kolhuset rasade under snön 1925. Nu finns bara maskinrummet och de gamla bostäderna kvar.

Under gamla brukets tid fanns det inte så mycket föreningar i Kilafors, men så småningom bildades det en fackförening. Det bildades också en kooperativ förening, och vidare fanns det en livaktig och duktig hornmusikkår, en bland de bästa i Hälsingland. Brukspojkarna var 1923 med och bildade en manskör, som fortfarande är i livlig verksamhet. Redan tidigare fanns en nykterhetsförening, och föreläsningsföreningen hade en stark förankring vid bruket.

* * *

Nu är nästan allt minnen. De gamla har gått bort. Glädjande nog har emellertid de gamla byggnaderna rustats upp. Den allra äldsta och minsta har dock tyvärr flyttats och försvunnit. Varför? frågar man sig.

En ny tid har tagit vid. Nya industrier har byggts, och nu är det de som ger liv åt vad som en gång var ett betydande järnbruk.

Bostäder vid Kilafors bruk på norr, som de ser ut i dag, pietetsfullt reparerade.

Märta Lindblom-Persson

Ur en gammal dagbok

Märta Lindblom-Persson – välkänd för denna tidnings läsare – har haft vänligheten att för Hanebo-Jul återberätta valda delar ur den dagbok som hennes far, Johan Lindblom, skrev under sin tid vid Bollnäs folkhögskola.

Värdet av vad som där presenteras kan svårligen överskattas! Det rör sig här om ett ganska unikt dokument om den bildningssträvan som en gång fanns i de s k djupa lagren av vårt folk. Det var en tid, då det krävdes ett starkt engagemang, seg uthållighet och personliga uppoffringar för att skaffa sig kunskaper utöver vad den dåvarande folkskolan gav.

Det var också, som klart framgår av dagboken, en tid då man verkligen levde "under knapphetens kalla stjärna" – men då man uppenbarligen hade förmåga att trots detta ta vara på de möjligheter till glad samvaro som ändå bjöds.

Vi sentida ättlingar till den tidens människor har all anledning att hedra "de gamle". Kanske kan också de bistra villkor som *då* gällde ge impuls till en stillsam eftertanke...

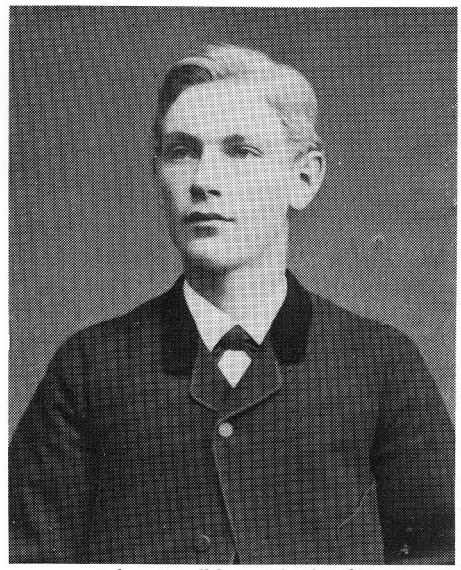

Johan Lindblom vid tiden för folkhögskolestudierna.

Min pappa, handlanden **Johan Lindblom** i Lilltjära, efterlämnade en dagbok från den första tiden han vistades vid Bollnäs folkhögskola.

Efter avslutad folkskola fick han anställning som bodbetjänt hos handlanden **Norlander** i Kyrkbyn. Det gav honom möjlighet till en sparad slant: att drömmen om en folkhögskolekurs kunde förverkligas. Hans innerliga önskan var att skaffa sig ytterligare kunskaper utöver folkskolan.

Dagboken börjar den **7 januari 1891.** Pappa var då 19 år. Anteckningarna är kortfattade, men ger ändå en god inblick i hur det var på "den gamla goda tiden". Det inbjuder osökt till jämförelse med nutida förhållanden.

Folkhögskolekursen i Bollnäs började den 8 januari 1891. Dagboken berättar om förberedelserna för resan. Modern packade en kista åt honom med allehanda förnödenheter, framför allt ett omfattande matförråd för det egna självhushållet vid skolan. Pappa fraktade ned matkistan till Kilafors station och skickade den med tåget till Bollnäs.

Från hemmet i soldattorpet, Innantjära, och till Kilafors var det lång väg att gå till fots i snö och 27-gradig kyla. Resdagens morgon måste han väckas klockan 4 för att hinna till tåget i tid. Nu hade han ytterligare resgods, en koffert med kläder. Han fick hjälp med den av fadern, **soldaten J.O. Lindblom,** som följde honom till tåget. Ett par nyinköpta skidor fanns även med i bagaget. De blev till både nytta och nöje under terminen.

Till Kilafors station kom även **Lars Erik Käck** från Fly. Han skulle också till skolan och kom att bli pappas både skol- och rumskamrat.

I Bollnäs uppsökte de båda kamraterna sitt **"qvartér, hvilket är ett utmärkt, trefligt rum",** skriver pappa. Värdinnan hälsar dem välkomna och bjuder på kaffe. Så fick de låna en kälke och drog hem allt resgods från tåget. Därefter var det dags att bege sig till skolan. Till deras sällskap anslöt sig även **Anders Gustavsson** från Böle. Därmed blev de tre elever från Hanebo.

Soldattorpet i Innantjära. Personerna från vänster: Greta Näslund (kusin till Johan Lindblom), Johan L:s far, soldaten Jon Olov Lindblom, Johan L. själv.

Välkomsttal, upprop och inskrivning av de 13 eleverna i andra och 19 i första klassen föregicks av psalmsång och bön av pastor Jonsson. Denne pastor – vars förnamn pappa aldrig antecknade – svarade också för kristendomsundervisningen samt morgonbön och bibelläsning varje dag. Pappa hade sorgfälligt antecknat varifrån i bibeln varje bibeltext var hämtad liksom alla psalmer, som sjöngs både vid skoldagens början och avslutning.

Undervisningen pågick veckans alla dagar. Dagboken visar att eleverna hade ett enormt intresse och att fliten var stor. Kvällarna blev sena och fylldes av hemarbete. Detta hindrade inte att man också tidigt i ottan var uppe och läste. Pappa och Lars Erik fick tillåtelse av läraren att tillverka sina egna ritbräden. När dessa var färdiga, svarvade Lars Erik även en knopp till pappas skolbänk. Inte för intet kom Lars Erik från släkten Käck i Fly, som tillverkade de kända spinnrockarna. Några geometriska konstruktionsritningar som pappa utförde på detta ritbräde, har jag ännu kvar. De är ytterst noggrant utförda.

Ett viktigt ämne i skolan var samhällskunskap. Fingerade kommunalstämmor hölls och tjänstemän på olika poster utsågs. Ordningsregler fastställdes och ordningsmän utsågs i klassen. Det beslutades att varje pojke i första klassen skulle hämta posten till skolan under en vecka.

För olika förseelser bestämdes böter, och dessa betalades punktligt. När eleverna skulle samlas till lektionerna ringde man i en klocka. Om någon ringde med klockan, utan att vara berättigad därtill, bötade han 50 öre. – En ganska stor summa i dåtida penningvärde. Under en kommunalstämma tog sig en elev vid namn Törngren orådet före att rycka undan stolen för pappas kamrat Lars Erik, med påföljd att denne satte sig på golvet. Törngren blev stämd, erkände sitt brott och dömdes att böta 20 öre!

Dagboken noterar roliga episoder som uppstod under lektionerna. Under en geografilektion frågade läraren var "Atlantiska havet" låg. Den tillfrågade eleven svarade: – Mellan Europa och Asien. En annan elev svarade: – Mellan Sverige och Tyskland. Läraren tog då fram en jordglob och visade på Atlanten.

Skolarbetet måste varvas med hushållsbestyr. De båda rumskamraterna hjälptes åt med matlagning, eldning och städning. Fotogen måste alltid finnas hemma. Flitens lampa fick inte slockna! Beträffande matsedeln nämner pappa de oftast förekommande rätterna: **ärtsoppa, stekt sill och potatis, välling, kolbullar** och **sluring.** Mycket färdiglagad mat hade modern skickat med i matkistan, men många gånger måste den egna kokkonsten sättas in – med varierande resultat. Att vända en sluring medelst en elegant sväng av pannan, var inte så lätt. Varken Lars Erik eller pappa lyckades med konststycket, utan sluringen hamnade på golvet.

Matförrådet måste fyllas på ibland. Farfar Jon Olov kom då med ett välkommet tillskott till pappa i form av välling, mjölk och smör. Farfar kom alltid på söndagarna. Då hade de tid med litet samvaro. Ibland hade farfar ärende till **jägmästar Gyllenhammar** och då gjorde pappa honom sällskap dit. Farfar var, förutom soldat vid Hälsinge regemente, även extra kronojägare och hade därför en del saker att dryfta med jägmästaren.

Någon enstaka lördag under terminen kunde de båda kamraterna efter skoldagens slut bege sig till fots eller med sparkstötting hem till Hanebo. En dag hade nämligen en bror till Lars Erik kommit till Bollnäs och presentat honom en sparkstötting. Det blev ett välkommet snabbt fortskaffningsmedel för de båda kamraterna vid hemfärderna! De hade följe med varann till Granbo. Där tog Lars Erik vägen hem till Fly, medan pappa fortsatte till fots till soldattorpet i Innantjära. Trots sparkstöttingen kunde kvällen bli sen, innan de nådde hemmen. Det blev ännu senare, när de gick hela vägen till fots.

Vilken glädje det var att komma hem till mor, som väntade med mat på bordet och höll kaffepannan varm i spisen! Det blev ett pratande och berättande. Vid midnatt var det skönt att få krypa ned i den egna sängen i sällskap med katten Petter.

Tiden hemma gick så fort. Söndag eftermiddag måste återfärden till Bollnäs ske, ibland till fots, ibland med tåg.

Pappa och Lars Erik fick även besök hemifrån av vänner och bekanta. Han skriver om **Erik Lindblom, Erik Berg,** (en syssling till Pappa) samt **Anders i "Oppigård".** Då visade de omkring och berättade om skolan och provade till och med redskapen i gymnastiksalen.

Vintern var snörik, och skidorna blev väl använda. De kom väl till pass för ärenden i Bollnäs centrum och för nöjesåkning. En februaridag fick alla elever, som ägde ett par skidor, följa med på en utflykt tillsammans med **löjtnant Sundsvallson.** Det blev en rolig färd, skriver pappa. Vädret var vackert och bra skidföre i backarna. Med det blev också många kullerbyttor.

Ibland brukade pappa och Lars Erik åka i en närbelägen skidbacke. Pappa brukade bygga upp hoppet i backen med mera snö. Det resulterade i platta fall i backen och snöhöljda skidåkare.

De 26 minusgraderna kunde inte dämpa glädjen för de båda skidåkarna.

En annan februaridag samlades eleverna hos Dahms (förmodligen skolans rektor) för promenad till silvergruvan i Hertsjö. Trots ett sprängskott i gruvan just då, syntes ingen silvermalm, endast svavelkis. Alla tog små bitar med sig som minne av gruvbesöket. En kamrat, **Per Persson,** hade sitt hem i Hertsjö och bjöd nu alla kamraterna hem. De blev rikligt förplägade. Snön var kram, och inget kunde avhålla pojkarna från ett regelrätt snöbollskrig.

Den 12 februari är antecknat att Anders Gustavsson, den tredje eleven från Hanebo, var sjuk och vistades hemma. En dag beger sig pappa och Lars Erik till Böle för att hälsa på Anders. Under vandringen möter Lars Erik sin far och vänder om med honom. Pappa fortsätter till Böle och blir varmt mottagen av Anders och hans föräldrar. Anders var på bättringsvägen och det blev ett livligt samtal mellan de båda vännerna.

Påsklovet gav 8 dagars ledighet från skolan. Vid hemresan var den stora matkistan med i bagaget. **Banvakt Lindén** tog den på sin dressin och hivade av den på banvallen efter järnvägen till Söderhamn i närheten av soldattorpet.

Vädret under påskhelgen var omväxlande snö och tö. Många sysslor måste uträttas medan, pappa var hemma och kunde hjälpa farfar. Ved skulle huggas, myra stötas* i Myran, som arrenderades av farfar, och gödsel skulle spridas på åkrarna. Vardagarna var fyllda med arbete och förberedelser för vårbruket på torpet. På söndagarna kyrkobesök och påhälsning hos släkt och vänner. Pappas 20-årsdag inföll under påskveckan, och han blev ihågkommen av sin arbetsgivare, handlanden Norlander. Han fick även kort från döttrarna Lill-Anna och Kristina.

Under lovet gjorde han också ett besök hos folkskollärare **Holmgren** vid skolan i Norrbyn för ännu en lektion i engelska – en uppföljning av de lektioner han tidigare fått av honom.

Hans stora nykterhetsintresse måste också få sin tid. Annandag Påsk 1891 var det årsfest för

Forts. sid 11.

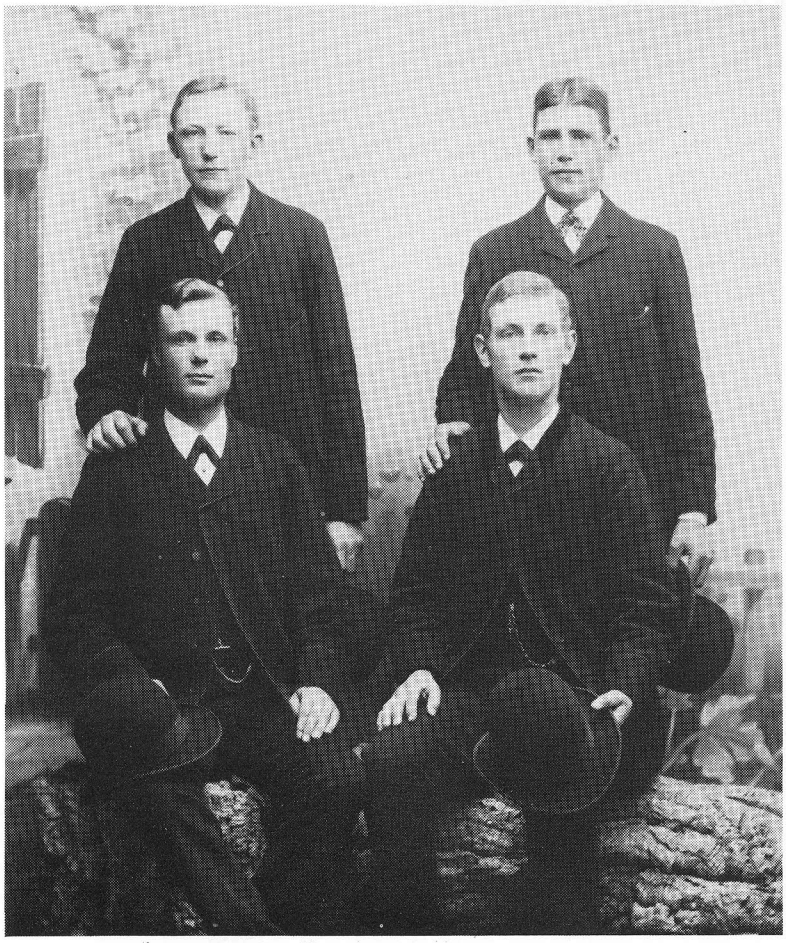

Från folkhögskoletiden. Överst från vänster: Erik Lindblom, Hallen, Okänd, (Kanske någon av våra läsare kan identifiera den unge mannen?) Nederst: Lars-Erik Käck, Fly, Johan Lindblom. – Obs. de tidstypiska huvudbonaderna!

*Frusen myrjord forslades vintertid hem för att förbättra åkerjorden.

Gunnar Pontén

Lek-aftnarna i Hårga

— en minnesbild

Det begynnande 40-talet var en mörk tid. Krigets härjningar tätt utanför våra gränser kunde inte undgå att påverka oss i vår vardag, i vår livsföring, i våra tänkesätt, i våra känslor ... Men vi blev ju ändå förunderligt förskonade. Vi som var unga då kände nog ärligt talat inte så mycket av allt det onda och grymma som drabbade våra jämnåriga ute i Europa.

När jag nu i ett 40-årigt tidsperspektiv ser tillbaka på ungdomsåren med sommarminnen från hembygden i Hanebo, så ter sig minnesbilderna påfallande ljusa och lyckliga – trots allt. Till de gladaste och mest minnesvärda upplevelserna från dessa somrar hör utan tvekan lekaftnarna i Hårga. Dessa enkla, glada sommarnöjen blev ju nästan legendariska och i högsta grad omistliga för oss som var med. Jag skulle tro, att många med mig blir en aning lyriska i sinnet, när vi i fantasin söker oss tillbaka till sommarängarna med de lekglada ungdomarna.

Det kan vara värt att berätta lite om dessa dansaftnar – som alltså kallades "lekaftnar" – för en sentida generation ungdomar i ett begynnande 80-tal med helt andra krav på tekniska finesser och yttre arrangemang i nöjeslivet än vi hade då.

Harald Olsson och jag hörde till initiativtagarna, men det ska genast sägas ifrån att vi hade många intresserade och goda medhjälpare redan i starten. Vi väckte frågan om dansaftnar med folklekar ute i det fria i hembygdsföreningens regi. Det kan ha varit på försommaren 1940. Vi minns inte exakt, eftersom vi inte har några skriftliga anteckningar att tillgå.

Vi fick gehör för vårt förslag, och de första lekaftnarna ordnades redan samma sommar på den lilla planen framför hembygdsgården. Onsdag kväll bestämdes redan från början som lekaftonskväll, och under alla följande år förblev onsdagskvällen vikt för lekaftonsnöjet i Hanebo med stor omnejd.

Redan de först lekaftnarna blev stor succé. Ungdomar strömmade till i allt större skaror, och planen framför hembygdsgården blev för trång. Rätt snart fick vi därför flytta ner till en stor öppen äng vid älven nedanför hembygdsgården.

Lekaftnarna fick från början en enkel fast form, som bibehölls genom åren. En liten kärntrupp av sångglada "folklekare" tog tämligen spontant ansvaret för både praktiska arrangemang kring aftnarna och för deras utformning. Vi hade en bärande idé: att god yttre ordning skulle befrämja dansglädjen och släppa loss livsandarna. Detta visade sig mycket riktigt, i synnerhet när tillströmningen uppgick till flera hundratal ungdomar.

Annonseringen om första lekaftonen för säsongen var enkel. Vi ritade små affischer som spreds per cykel på anslagstavlor, telefonstolpar m.m. runtom i byarna. Resten sköttes av djungeltelegrafen, som fungerade ytterst effektivt.

Om jag minns rätt, kunde det bli 8–10 lekaftnar på en säsong med början kring midsommar och med avslutning i mitten av augusti.

Varje gång började vi klockan 19 och skulle sluta klockan 21. – Ofta var det dock svårt att sluta för kvällen, när dansglädjen var som störst.

De som stod för ledningen måste vara utrustade med god och stark sångröst och med stor kännedom om gångbara folklekar med många olika turer. Alla lekar dansades till sång. Ackompanjemang av instrument förekom alltså inte, men sången blev ljudlig och klar och rytmen distinkt, allteftersom alla lärde sig lekarna.

Vi dansade alltså genomgående folklekar – med innerring växlande mellan flickor och pojkar och med uppbjudning till pardans i en mångfald turer, som för nybörjare kunde vara knepiga att lära sig. Under åren lopp lärde vi oss ett ansenligt antal sådana folklekar och ju mer alla kunde desto roligare hade vi tillsammans.

Forts. sid 15.

Hanebo – Singapore ... Honolulu ... Sydpolen ...

Intervju om en världsomspännande hobby

Efter flera års försök har det – äntligen – lyckats denna tidnings red. att få en intervju med Hanebos kanske "meste mästare". Just nu är han regerande svensk mästare, och troligen kan han tapetsera ett helt rum med segrardiplom från såväl nationella som internationella tävlingar.

Det är BERTIL ARTING på Bergesvägen i Kilafors, välkänd världen över som sändareamatören SM3VE.

Tekniskt (och inte minst radiotelegrafiskt!) komplett okunnig ställde jag till vännen Bertil en rad frågor, som han med pedagogens tålamod och specialistens förödande sakkunskap vänligt besvarade.

Frågorna kan vi här saklöst skala bort. Vi låter Bertil ensam ha ordet. Som läsaren själv torde kunna konstatera utvecklade sig det hela från en blygsam början till en helt världsomspännande hobby.

Elow Brolin

Mitt intresse för radio började 1955 när jag var 14 år gammal. Jag minns mycket väl hur det gick till ...

Jag var sjuk och låg till sängs. Radions enda program hade ett jordbruksföredrag, som jag var helt ointresserad av. Av en slump vred jag på radioapparatens våglängdsomkopplare och fick plötsligt in "St. Louis Blues March", som spelades av Glenn Millers orkester. Efter musiken berättade en hallåman att jag lyssnade till **Radio Australia,** som sände från Melbourne!

Jag hade aldrig hört talas om kortvågsradio tidigare och trodde att jag var med om en världssensation. Tänk, att höra Australien i Sverige!!

Hallåmannan bad om brev från lyssnarna, och jag skrev förstås. Några veckor senare fick jag ett expressutdelat svar, som berättade att jag skulle få en skiva spelad i ett visst program. En tid därefter kom en hel bunt med tidningar och broschyrer om Australien.

Efter den här händelsen lyssnade jag ofta till olika kortvågsstationer och skrev brev till dem. Från praktiskt taget samtliga fick jag böcker, flaggor, frimärken och tidningar – men så bifogade jag också en del souvenirer från Sverige. Först efter det att jag fått svar från närmare 50 olika länders radiostationer, fick jag veta, att det fanns organiserade kortvågslyssnare, som kallades **DX-are!**

Under den här tiden kände jag en kolossal upptäckarglädje. Ingen hade givit mig några tips, jag hade inga färdigtryckta rapportformulär att fylla i – allt var helt nytt och mycket spännande.

Under mitt sökande på kortvågen råkade jag höra helt vanliga människor prata med varann på ungefär 15 meters våglängd. Samtalen var ofta mycket intressanta och de fördes i regel på en synnerligen kryptisk engelska, som jag gjorde mitt bästa för att tolka. Uttryck som **QSL, QRM, QSB, QRN 73** och **88** förbryllade och fascinerade. Jag hade aldrig hört talas om sändareamatörer, men att jag ville bli "en så'n där", det hade jag fullt klart för mig. Jag var dock övertygad om att vägen dit var oerhört, oerhört lång och svår ...

För att göra en lång historia kort: 1957 började jag på en telegrafikurs i ABF:s regi på I14 i Gävle. På hösten 1958 avlade jag mina prov och lyckades klara högsta certifikatklassen.

Den 7 januari 1959 kom så det efterlängtade certifikatet och tillståndsbeviset tillsammans med min anropssignal – **SM3VE.**

Redan från första dagen var jag i etern. Min första kontakt blev med Helsingfors. Innan jag somnade den kvällen hade jag haft kontakt med 19 stationer i åtta länder. Jugoslavien var det mest avlägsna.

Min första sändare hade blygsamma sju watts effekt, mottagaren var från 30-talet. Den hade suttit i ett brittiskt bombplan! Antennen var mycket enkel – en hemgjort multibanddipol, som jag hade dragit upp mellan Pixfabriken och skorstenen på huset där jag då bodde.

Den 17 januari 1959, alltså när jag varit amatör drygt en vecka, deltog jag i min första radiotävling – den nordiska landskampen på telegrafi. Jag fick 17 kontakter och placerade mig på 97:e plats! – Med åren blev ju resultaten betydligt bättre. 1961 blev jag "World High" första gången.

I radiotävlingar gäller det att under en viss tid utväxla sifferserier med så många stationer i så många länder som möjligt. Ibland kan reglerna säga, att man enbart ska kontakta stationer i t ex Asien, Nordamerika eller Sverige. En av de tävlingar jag gillar bäst är "Portabeltesten". Då ska man från portabla stationer och med provisoriska antenner nå kontakt med så många andra deltagare som möjligt. Här använder man sig av ett handikappsystem, där en låg sändareffekt premieras. Jag sänder då med två watts effekt, vilket ungefär motsvarar baklyktan på en cykel. Med denna svaga sändaren har jag faktiskt nått samtliga världsdelar.

I september i år deltog jag i den senaste stortävlingen på telegrafi. På en helg fick jag då kontakt med 1 289 stationer i 144 länder. Som kuriositet kan jag nämna, att min och många andras sändningshastighet låg på i genomsnitt ungefär 175 tecken i minuten dvs snudd på 3/sek. Den som vill skaffa sig en uppfattning om hastigheten kan ju texta alfabetet under en minut och räkna antalet bokstäver som hanns med.

Loggbladen från tävlingarna sänds förstås in till arrangören för kontroll och rättning.

Min utrustning har naturligtvis förbättrats med åren, och nu tycker jag att jag har riktigt bra grejor. Allt har jag dock köpt begagnat. Trots att antenntornet och antennerna kanske verkar ganska imponerande, är det många, många som har betydligt "häftigare" saker.

Att bo intill Krångedelinjen, som jag gör, är inte alls bra. Vid vissa tillfällen kan kraftledningen störa så kraftigt, att den dränker alla stationer på kortvågen! Annars är radioläget ganska bra. Mina signaler går ut spe-

ciellt bra mot öster, och i Japan och övriga Asien brukar jag höras som en av de starkaste européerna. Totalt har jag haft kontakt med över 10 000 olika japaner i omkring 500 olika städer. Det är roligt att ha kontakt med japaner – de är oftast så skickliga telegrafister.

Telegrafi är den kommunikationsform som jag gillar bäst. Det är ett påstående som säkert är svårt att förstå för den oinvigde – den mänskliga rösten borde väl vara intressantare. Men om jag säger, att telegrafin ger människan en helt ny språklig dimension, kanske någon kan ana det som fascinerar mig. I hjärnan görs telegrafisignalerna om till bokstäver, ord och meningar helt automatiskt. Man upplever bokstavligen inom sig det som motstationen sänder. När man sänder själv, kommenderar fingrarna telegrafnyckeln att sända exakt de tankar som hjärnan befaller, utan att man behöver tänka på hur de enskilda morsetecknen ska låta!

Det här är ett så fascinerande språk, att man ofta sitter och småler för att det är så roligt!

Att vi radioamatörer använder oss av ett synnerligen eget telegrafispråk, där bl.a. engelska ord förkortas på de mest halsbrytande sätt, gör bara det hela ännu roligare! Visst tar det tid att lära sig telegrafi och visst verkar det vara oöverstigliga svårigheter ibland, men det g å r att lära sig om man bara har det rätta intresset!

Det språk som används mest på telefoni är förstås engelska. Kan man flera språk, får man förstås ännu större utbyte av hobbyn. Det finns som tur är ingen som anmärker eller gör sig lustig över dåligt uttal eller litet ordförråd! Vill man ha hjälp att lära sig något, är det bara att fråga. Och under åren har man ju inte kunnat undgå att snappa upp en del för att hjälpligt göra sig förstådd.

Jag minns den kalla midsommaraftonen 1961 när jag mitt i en hagelskur fick ett medicinskt SOS från Italien. Italienaren kunde bara tala italienska, men hur vi nu bar oss åt, kunde han förklara vad han ville ha sagt. Det hela ledde till att jag kunde hjälpa till att förmedla ett budskap till Bergen, så att en speciell medicin, som bara fanns i Sofia, Bulgarien, kunde förmedlas till en svårt sjuk pojke i Norge.

Att samtala på spanska med Latinamerika och länderna på Pyreneiska halvön går numera utmärkt, och om jag träffar på någon italienare som inte kan engelska, klarar jag mig också någotsånär en liten stund. Tyskan går hyfsat, men franska ger jag mig inte gärna på.

På telegrafi klarar jag också lite tjeckiska tack vare en fusklapp som jag fått av en tjeckisk amatör. Men om motstationen frågar någonting utöver det som står på lappen, blir jag förstås ställd. Vissa polska och ryska ord har jag också snappat upp, men inte många.

I det här sammanhanget kan jag berätta, att det finns många sändareamatörer i Sovjet och de andra öststaterna. det är lätt att få kontakt med dem, men samtalen blir i regel ytterst begränsade.

När det gäller speciella kontakter – som Hanebo Juls red. också frågat om – kan jag nämna, att jag till exempel har talat med flera vetenskapliga expeditioner på sydpolen och i Antarktis i övrigt, jordenruntseglare, missionärer i Amazonas och övriga Sydamerika, Asien och Afrika. Jag har också haft kontakt med vietnamsoldater i transportplan över Filippinerna, drottning Silvias morbror i Brasilien, prinsar av Saudiarabien, shejker i flera arabländer, Dag Hammarskjölds radiotelegrafist i flygvapnet som sköts ned i Kongo, svenska FN-soldater i Biaffra, Kongo, Libanon och på Cypern, en amerikansk atomubåtskapten som gått under nordpolens is, sovjetiska vetenskapliga stationer på isflak i Arktis, en tandemcyklande engelsman med japansk fru, havskappseglare, kryssaren Aurora (på vilken ryska revolutionen startade), kryssaren Belfast i Londons hamn, Viggen i överljudsfart, en katolsk präst i Nepal, en kollega till honom i Vatikanen, en amerikansk skönhetsdrottning, kosmonauten Juri Gagarin medan han fortfarande gick på utbildning, Älvsnabben på världsomsegling, tekniker på radarstationer i Alaska, Kanada, Spetsbergen och Franz Josef land etc, etc. etc. Listan kunde göras ännu längre. När man tänker efter har det onekligen hänt en del under årens lopp ...

Jag törs säga, att praktiskt taget överallt där det fordras radiokommunikation som fungerar, där finns det sändareamatörer med! Och när amatörerna är ute på uppdrag, har de ofta sin utrustning med sig. Det är därför jag har kunnat kontakta så många exotiska platser världen runt.

Många ledande män i de amerikanska, franska och sovjetiska rymdflygstyrelserna är sändareamatörer. Därför har amatörbyggda kommunikationssatelliter fått gratis lift upp i omlottsbanan när det har funnits plats över. Dessa satelliter får vilken sändareamatör som helst utnyttja, om hans certifikat tillåter det.

För att bli sändareamatör fordras det alltså, som nämnts, ett certifikat och för att få detta måste man avlägga prov. Precis som när det gäller vanliga körkort, finns det olika klasser – A, B, C och T. Fordringarna är olika och ger olika befogenheter.

Den som har A-certifikatet har verkligen fina möjligheter: han får sända med 500 watts effekt, använda sig av telegrafi och samtliga typer av telefoni samt till och med fjärrskrift och TV. Det finns svenskar som regelbundet har TV-kontakter med t.ex. Nya Zeeland!

Vid utlandsresor har det varit naturligt att söka upp radiovänner. Man blir alltid varmt välkomnad och får på så sätt en bättre inblick i det främmande landets förhållanden än man annars skulle ha fått. Varje år får förstås även jag besök från när och fjärran. Kontakterna leder ofta till brevväxling och avtal om regelbundna pratstunder genom etern.

De här raderna har kanske givit en liten aning om hur fin den här hobbyn är. Tänk, att kunna sitta i sitt lilla krypin och samtala med vänner i Honolulu, Singapore, Rio de Janeiro, Colombo, Jerusalem eller Bofara ...

Ur en gammal dagbok, från sid 8

templarna i Kilafors. Den hölls i Västerberg. Det snöiga vädret avskräckte inte pappa att gå till fots den långa vägen från Innantjära till Västerberg. På mötet träffade han många bekanta. Många nämns i anteckningarna bara med initialer, en del med hela namnet, bland andra den oskiljaktige vännen **Erik Lindblom, Högberg, Agermans-pojkarna, Söllvander, August S., Nordenmark** och **Sofi Hanberg.** Med några av dem fick pappa sällskap en del av hemvägen. Sista delen gick han ensam i snöyran och kom hem 1/2 1 på natten.

Det var precis ingen nästgårdsväg.

Efter påsklovet blev det återfärd till Bollnäs. Farfar måste låna häst och släde för det tunga bagaget. Dagboken har sedan anteckningar bara ett par dagar till.

När sedan till slut den tvåårig folkhögskolekursen avslutades var det säkerligen en lycklig och tacksam Johan Lindblom, som återvände till vardagen och arbetet i Hanebo, även om det kändes svårt att skiljas från kamraterna på skolan.

Min pappa fortsatte efter skolan inom handelsmannayrket. Han var först biträde hos **P.O. Hedlund** i Frivy och i filialen i Lilltjära. Senare etablerade han sig som egen handelsman i Lilltjära. Han tillhörde förgrundsmedlemmarna inom templet Edelweiss i Lilltjära och hedrades även med uppdraget som distriktssekreterare för NTO i Hälsingland, vilken syssla han innehade i nära 40 år.

Kamraten vid skolan, Lars Erik Käck, tog sig namnet **Skogsberg.** Han fortsatte att studera och blev folkskollärare vid Sandersbergs skola i Hanebo.

Sven Olle i Bofara

Min barndoms skola

Det var en semesterdag i somras. Jag satt i min ensamhet och studerade gamla foton, fotografier tagna under min folkskoletid.

Mitt i mina nostalgiska funderingar dök så plötsligt brevbäraren här i "sörsockna" upp med dagens post.

Bland tidningar och reklambroschyrer låg där ett brev från redaktionen av Hanebo-Jul. I brevet fanns en önskan om jag skulle teckna ner några minnen från min skoltid som barn!

En tankeöverföring? Hur som helst gav det impulsen till dessa minnesbilder från några bygdeskolor i vår socken.

Min skoltid från klass 1 till klass 4, åren 1941 till 1945, sammanföll med de dystra ofredsåren med ransoneringskort, och de få bilar som då var i trafik framfördes med hjälp av gengas.

Mina båda första skolår gick jag i Lötens småskola, som den hette på den tiden. Ett litet skolhus, som bönderna omkring åren 1877–1878 själva lät uppföra.

Skolhuset är när detta skrivs fortfarande i bruk till sörsockenbornas fromma. Min lärarinna (vi tilltalade henne också så) i första och andra klass var **Astrid Bamberg.** Det var en människa som visste hur man skulle handha barn deras första skolår.

Var det så att vi plötsligt ville höra en saga, ja då satte hon sig oftast på den vedlår som var placerad intill ved-

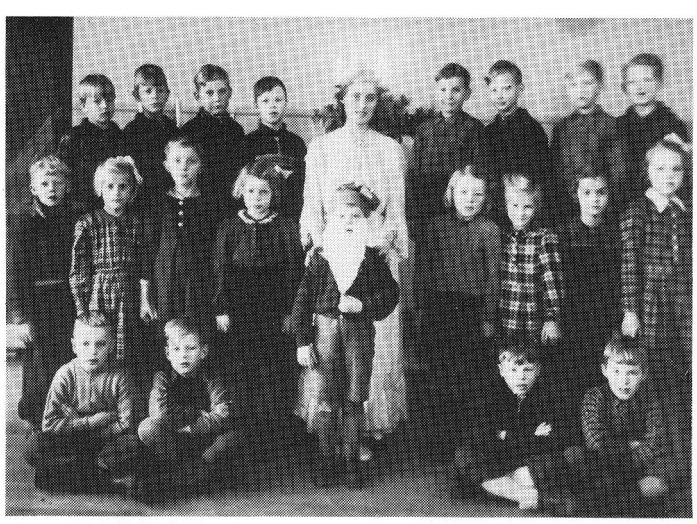

Lötens småskola år 1942. Lucia var Gunnel Lindblom, Löten.

Längst till vänster på bilden skymtar svarta tavlan, där brukade fru Bamberg alltid före juluppehållet rita en stor färggrann tomte för oss barn att beskåda.

Övre raden från vänster: Arne Englund, Nore Lindström, Sören Fohlin, Roland Norin, Sven Persson, Ingvar Strömberg, Karl Ingemar Bjurkvist, Sven Olof Olsson.

Mittre raden från vänster: Karl Gösta Hjort, Ingmari Bjurkvist, Kerstin Bergkvist, Siv Hägglund, Inge Embretsén (jultomte), Anna Lisa Pettersson, Kerstin Skoglund, Nora Hedberg, Gunvor Westh.

Nedre raden (sittande) från vänster: John Erik Hedberg, Sture Larsson, Sigfrid Larsson, Runo Lindblom.

Astrid Bamberg

kaminen som höll den lilla skolsalen med värme och läste ur någon sagobok. På denna vedlår placerade hon också ibland sin egen resegrammofon, och då minns jag att vi fick höra bland annat "Tomtarnas vaktparad" eller "Spökbrigaden", som var två av oss barn genomgående önskade melodier på den tiden.

Jag minns även de färggranna planscher som hängdes upp framför svarta tavlan med bibliska bilder, djur och växter. Jag har ofta undrat vart dessa planscher nu tagit vägen. – De vore väl något för hembygdsföreningen att samla in och bevara.

Någon gemensam matbespisning fanns inte utan "Skollunchen" bestod oftast av hårt bröd och mjölk från medhavd matsäck.

Jag minns även att vi då satt uppradade kring väggarna i tamburen. Och det förekom nog att vi ibland bytte smörgåsar med varann!

I början av höstterminen, den årstid då trädgården lyste av olika frukter, var alltid ryggsäcken fylld av dessa – i regel beställda av kamraterna dagen innan.

"A, B, C- daling" det namnet fick man av de äldre barnen i de högre klasserna.

När vi sedan flyttade till tredje och fjärde klass, fick vi sörsockenbor även byta skollokal. Skolan var då inhyst i ordenshuset i Bofara. Tilltalsordet "Lärarinna" blev samtidigt utbytt mot "Fröken" och "fröken" det var **Hilma Warpman,** född i Knåda by i Ovanåker.

Jag kommer så väl ihåg, att innan vi flyttade upp i tredje klass blev vi skrämda av barnen i de högre klasserna med att "nu var den goda tiden förbi".

Så var inte fallet. Fröken Warpman var även hon lämpad för sin uppgift, fastän hennes sätt att "ta oss" kanhända mer präglades av att vi nu var "mer mogna". Vi hade ju lämnat småskolan!

Bofara ordenshus eller "tegelbyttan", som vi skolbarn kallade byggnaden, bestod av stora och lilla salen. Själva skolan var inrymd i den lilla salen.

Ett ytterligare minne från den tiden var att vi vintertid – då temperaturen ute inte sällan gick ned till omkring –20 grader – oftast fick placera oss intill två gallerförsedda hål i golvet vid sidan av katedern. Därifrån kom nämligen värmen från skolsalens enda värmekälla...

Tamburen var mörk och trist. Om någon önskade dricka vatten, fanns där på väggen en kopparbehållare med en kran nedtill samt en gemensam plåtskopa att dricka ur.

Jag vill minnas att vattnet, som ibland förmodligen fick stå några dagar, inte var så välsmakande som man kunde önska sig.

En glädjestund var då vi fick göra utflykt till Västerbergs skola för att där få se skolfilm, som det hette på den tiden. Vilka filmerna var minns jag inte. Men vi hade inga stora krav. Det hela var en upplevelse.

Ett annat minne från min tid i Ordenshusets skola i Bofara var att nästan varje morgon, vare sig solen sken eller regnet piskade på fönsterblecket, så fick vi börja dagen med att sjunga "Din klara sol går åter upp".

Spännande var då man vid höstterminens början i årskurs 5 fick flytta till ny skola, nytt skolhus, nya skolkamrater. Det var till Västerbergs skola vi nu fick flytta. Skolan, som ligger omgärdad av stora träd och med björkar som bildar allé upp till skolbyggnaden, var min sista anhalt. Den var indelad i årsklasserna 5, 6 och 7 med **Ivar Bengtsson** som lärare.

"Magistern", blev för oss som började i femte klassen det nya tilltalsordet. – Glad och lättsam, omtyckt av oss elever är det minne jag har av min magister.

Under den här tiden kom den kommunala skolbespisningen till stånd, vilket innebar att de hårda smörgåsarna byttes mot varm näringsrik kost.

Under hela skoltiden satt man på träbänkar, nötta av tidens tand, gjorda för två, hopsatta i ett stycke med pulpet och var sitt lock. I bänken fanns en fördjupning (ränna) för penna samt varsitt hål för bläckhornet.

Hilma Warpman

Examen. – En skolsal prydd med björkar. Liljekonvaljer på bänklock och i fönster, en förväntansfull atmosfär inför sommarens ljuvliga äventyr. Och som en dominerande ton kring allt detta den gamla sommarpsalmen **"Den blomstertid nu kommer".**

Ja man minns ännu efter många år allting så väl.

Det enda besök som förekom under terminen under min skoltid var när Syster Ruth kom. Det var på höstterminen hon tog sina medicinska prover på oss och såg till att vi mådde väl.

En annan personlighet som kom en gång om året och som satte en viss respekt i både de som undervisade och oss elever var folkskolinspektören.

Jag påminner mig än idag ljudet av hans klafsande galoscher i tamburen samtidigt som våra mer eller mindre skräckslagna blickar riktades mot dörren när han kom in.

Skolinspektören – han hette vid den tiden Kärrlander – var en respektabel men snäll person. Han ställde några frågor till oss, varefter han tackade och vände åter.

Från skolan i Västerberg har jag valt det foto som synes ovan med magister Ivar Bengtsson i bakgrunden. Jag och min skolklass hade vid det tillfälle då kortet blev taget året innan lämnat vår skoltid bakom oss för att på skilda håll tjäna uti arbetslivet.

Bänkraden längst till vänster, längst fram: Sture Larsson, Nore Lindström, Ingvar Strömberg, Nora Hedberg, Anna-Lisa Pettersson, Siv Hägglund, Ingmari Bjurkvist, Sören Fohlin, Arne Englund.

Bänkraden i mitten: Folke Norin, Bengt Bergkvist, Göran Palm, Karl Gösta Hjort, Greta Malm, Allie Olsson, Olle Sahlin, Britt Norberg, Nanny Eriksson, John Erik Hedberg, Sigfrid Larsson.

Främre raden: Karl Erik Lindström, Märtha Fohlin, Allan Pettersson, Tage Sahlin, Sven Olof Hedlund, Saimi Stenberg, Ingrid Hedberg, Maj Britt Jonsson, Maj Eriksson.

Intressant är att följa de namn där ansiktsdragen på ett markant sätt förändrats från de första skolåren i Lötens skola.

Det hände i Kilafors för nära 100 år sedan ...

I ett gammalt tidningslägg – tidningen **HELSINGEN** *den 11 november 1886 – stannade* **Signe Falkenberg** *för en ganska drastisk rubrik:* **"'Tua' i hungersnöd i Kilafors".**
Bakom rubriken dolde sig en i och för sig bagatellartad episod, som dock är ganska belysande för dåtida förhållanden och den tidens nyhetsförmedling.

Signe Falkenberg, numera bosatt i Söderhamn, har en gammal anknytning till vår bygd. Hon är ättling i femte led till mästersmeden vid Kilafors Erik Hedberg, som år 1798 kom till bruket från Österfärnebo.

Och så här är historien ...

TERESIA TUA var en konsertsångerska som år 1886 gjorde en bejublad turné runt om i Hälsingland. Den 11 oktober gav hon tillsammans med hovpianisten Alfred Reisenauer en "TUA-konsert" i Rådhussalongen i Söderhamn. Dagen efter denna konsert reste Tua med sitt sällskap från Söderhamn mot Bollnäs klockan halv sex på morgonen, och då de anlänt till Kilafors kände hon en stark "åtrå" efter mat. Hon tog sin sällskapsdam med sig och sprang ur vagnen och med sydländsk livlighet fram till en av banbetjäningen och ropade: "Brot, brot". När denne svarade med en nekande gest, ilade Tua med sin följeslagerska ut efter banan till stationskarlens stuga, där de gingo in.

Blott ett par barn, två flickor om 2 och 4 år, fanns hemma. Tua försökte med åtbörder visa att hon var hungrig. Den äldsta flickan pekade då på ett skåp, och då Tua öppnade dess dörr skrek hon till av glädje, ty där låg ett stort stycke fläsk och en limpa. Hon förmådde flickan att ta fram en kniv och så skar hon en stor skiva av fläsket och av limpan och några ögonblick därefter sågs till allmän förvåning de båda damerna springande avlägsna sig i högsta fart till sina kamrater i järnvägsvagnen, där de njöt av den improviserade måltiden.

Den lilla flickan sprang emellertid till sin mamma, som var i grannskapet, och skrek:

"Mamma, mamma det har varit kvinnfolk inne, de hade svarta gardiner för ansiktet, de sa "pip, pip" och så tog de fläsket och limpan".

Modern sprang förskräckt hem och fick veta av andra personer, vilket fint folk som gästat stugan. Hon fick också "glädjen" att se att damerna till ersättning för välfägnaden helt frikostigt lagt hela 35 öre på bordet.

Händelsen fick emellertid ett efterspel. Den 22 oktober 1886 anlände ett brev till tidningen Helsingens redaktion från Stockholm och den berömda Teresia Tuas impressario, herr Herrman. I brevet låg tio kronor.

Brevet hade följande lydelse:

"Herr Redaktör! I en av Stockholms tidningar läser jag en notis hämtad ur Söderhamnstidningen, behandlande Tuas improviserade frukost i Kilafors. Så rolig denna händelse är i och för sig och så litet den kan vara ägnad att minska intresset för en så ursprunglig och naturlig artist, så kunde det ringa honorar, som de små barnen erhöllo för frukosten giva tillfälle till en tråkig misstydning, och detta trots att Teresia själv vid samma ålder under sina dåvarande små förhållanden skulle ansett ett dylikt belopp för en hel skatt.

Därför anmodar jag er att godhetsfullt lämna hosgående belopp till den familj som räddade Tua från en hotande hungersnöds bittra kval, och är jag fulleligen övertygad om att konstnärinnan som för närvarande vistas i högan Nord så snart hon blir underrättad om detta skall med tillfredsställelse och glädje sanktionera mitt tillvägagångssätt.

Högaktningsfullt Th. Herrman".

Redaktören för tidningen ansåg sig bäst kunna uppfylla givarens vänliga avsikt genom att till stationskarlen Jonssons båda döttrar, Signe Ingeborg och Elin Maria, uttaga postsparbanksböcker och å vardera insätta kr 5:-

Dessa böcker överlämnades till barnens föräldrar, vilka tackade för den frikostiga gåvan, samtidigt som de förklarade att de tyckte sig vara fullt nöjda med den ersättning av 35 öre som de förut fått för maten.

Snart etthundra år har gått sedan denna händelse inträffade i Kilafors och till och med blev omskriven i Stockholmstidningarna. Man frågar sig, varför var Tua så hungrig. Kunde hon inte i Söderhamn fått något "till livs", innan den "långa resan" till Bollnäs startades eller väntat tills hon var i Bollnäs?

Enligt tidtabellen år 1886 för linjen **Stugsund–Bollnäs** avgick tåget från Söderhamn kl. **5.30** (blandat tåg) och det kom till Kilafors kl. **7.00.** Därifrån avgick det kl. **7.15** och var i Bollnäs kl. **7.49.** – Drygt två timmar tog alltså resan.

Torsten Björk

DEN GAMLA FÄRDVÄGEN SÖDERHAMN – BOLLNÄS

Hästbanan Färjsundet–Edsängen i Hanebo

Det vanliga sättet att färdas i gamla tider var ju efter skjuts på landsvägen – såvida man nu inte hade tillgång till fritt vatten. Då järnvägarna i vårt land började byggas, hände det dock att spekulativa hjärnor utfunderade även andra förbindelsesätt socknar och samhällen emellan.

En av de märkligaste företeelserna av det slaget som sett dagen var nog den färdled till Bollnäs som anlades i förbindelse med den smalspåriga järnvägen från Söderhamn till Bergvik.

Minnet av denna unika bana levde säkert länge kvar hos dem som någon gång fick befara den.

1861 hade den märklige järnvägsbyggaren major Claes Adelsköld fått klar sin efter den gamla tidens resurser smalspårigt byggda järnvägen Söderhamn–Bergvik. Men redan långt tidigare hade man utarbetat en plan att med gemensam färdled nå ända till Bollnäs. Planen utarbetades av den geniale lantmätaren, sedermera landshövdingen P.H. Widmark. Att döma av en skildring av hur det kunde gå till att använda denna färdväg, lämnade den resenärerna intet i övrigt att önska i omväxling.

Om en resa från Söderhamn till Bollnäs denna tid berättar – i någon förkortning – en gammal resande så här.

– Sedan man lämnat Söderhamns station, som var inrymd vid gamla läroverket, instuvades man i en trång vagn, som låstes utifrån. Den första förnimmelsen var att man kände sig som en kaffeböna i en kaffebrännare, i synnerhet då det var hög temperatur på sommaren.

Ordentligt mörbultad anlände man omsider till Bergviks station, där man fick embarkera ångaren "Bergviken", förd av kapten Fernkvist, väl värd att minnas.

Den gode kaptenen var en ganska robust och kraftig karl, som stolt över sin upphöjelse – han hade förut varit kopparslagare i Söderhamn – kunde vara både stram och nedlåtande. Han ansåg att hans kall krävde åtskilligt av honom.

Hans "Bergviken" hade även den åtskilligt imponerande över sig. Hjulen arbetade så flitigt att vattnet yrde om både hjul, förskepp, skeppare och passagerare. Någon gång kom patron Rettigs "Cristian" och skulle visa sig som överman och köra om "passageraren", men då blev Fernkvist rasande och ökade farten. "Cristian" blev långt efter, och passagerarna jublade.

Omsider hade man så nått Färjsundet och fast mark. Där blev man emottagen av major Unge på Älvtorp, som skötte om ruljangsen på den fortsatta skjutsfärden. Hästbanan var inalles en kilometer lång och gick nedanför Hårgabergets fot.

På rälsen löpte vagnen lätt, ehuru den emellanåt kunde lasta 2 000 kg, och lasten drogs utan vidare ansträngning av en enda häst.

På återvägen till Färgsundet behövdes f.ö. ingen häst alls, ty då man nådde en viss höjd på banvallen kopplades hästen ifrån, och vagnarna fortsatte av egen kraft ner mot Bergviken.

Den idylliska färden mot Bollnäs slutade vid Edsängens station. Nu embarkerade man åter, denna gång på en riktig ångbåt, som hette "Varpen". Resgodset åter lades i en pråm, som bogserades av den "hugstore" ångaren.

På båten gjorde man bekantskap med gubben Kjellgren, en elak krutgubbe, korpulent och kort till växten med en tjock hals.

Det var visst inte rådligt att till gubben säga något som han inte tyckte om!

Sina frakter – plank från Åsbacka och tackjärn till Bergfors bruk väsentligen – skötte han om väl, även om det hände att en pråm en gång kom att dansa nedför Landaforsen med sin styrman "Frid-Olle".

Från Edsänge gick båten utmed Ljusnans vackra stränder och stannade först strax nedanför Broddlägret i Bollnäs vid den s.k. Sundsbron.

Sex à sju timmar efter att ha lämnat Söderhamn var man framme vid metropolen vid Varpen.

Gubben Kjellgren efterträddes om någon tid av kapten Stenbom, "en lika kärv och elak gubbe" – världsomseglare, rödbrusig och brynt av havssol och frisk luft, i övrigt stor och grov, säga de gamle.

Så långt den gamle resenären...

Den gamla färdbanan fullföljde länge sin uppgift som förbindelse mellan Söderhamn och upplandet, som det förefaller till allas belåtenhet. Men så snart stambanan 1878 nått Bollnäs, blev det inte så lätt att hålla det hela igång. Den uppåtsträvande köpingen ansåg sig inte längre ha behov av samfärdseln till havet över Söderhamn. Man hade lätt att nå andra hamnar. Trafiken på den märkliga järnvägen nedanför Hårgaberget upphörde på 1880-talet. 1886 hade Söderhamn full järnvägsförbindelse med stambanan i Kilafors och då upphörde också trafiken på Bergvikstraden.

Från vägen mellan Landafors och Innantjära kan man dock än i dag urskilja en gammal järnvägsvall. Den ligger där helt öde, berövad sin räls och sina vagnar.

Det är den gamla Färjsundsbanan, som påminner om den tid då man inte gjorde sig så brått. Man kom fram ändå. Det förtjänar kanske också att erinras om, att den tillsammans med Ål- och Tegelsjöarnas avtappning, de omfattande storskifterna i bygderna och mycket annat är ett minne efter märkesmannen P.H. Widmark.

Lekaftnar i Hårga, från sid. 9

Vi började med de kända lekarna **"Sju vackra flickor i en ring, Känner du Lotta min vän, På en äng stod en gammal lada, Små fåglarna i skogen, Kom Julia vi gå"** och många andra. Efterhand utökades repertoaren med nya roliga lekar.

Pojkarna var naturligtvis varje afton blyga i början. De stod länge i stora klungor intill buskagen och tryckte, innan de vågade sig fram, först till den stora ytterringen och sedan till den uppbjudande innerringen. Men ju mer skymningen föll, desto djärvare blev ynglingarna att bjuda upp! Vi hade många gånger roligt åt detta – åtminstone vid denna tid – specifikt manliga beteende.

Dessa onsdagars lekaftnar under åren 1940–45 (kanske t.o.m, 1946, vi är lite osäkra på årtalen, minnet sviker) blev ett synnerligen populärt nöje för ungdomar inte bara i Hanebo-bygden utan också för ungdomar från grannsocknarna, inte minst från Segersta. I långa lämmeltåg kom de cyklande långt bortifrån byarna – bilar förekom endast i undantagsfall. Segersta-ungdomarna rodde över älven till Hårga. Men trots att så många ungdomar på detta sätt samlades till yster dans förekom aldrig oordning, ännu mindre bråk eller fylleri. Det är nästan ofattbart att så här efteråt erinra sig den naturliga ungdomsglädje som fick utlopp i dessa folklekar, som med dagens mått säkerligen skulle klassas som tämligen barnsliga.

Det fanns en värdighet i munterheten och glädjen också. Varje lekafton avslutades med att alla samlades i en jättestor ring och gemensamt sjöng "Du gamla, du fria..." Den gamla nationalsången fick onekligen en särskilt meningsfull innebörd i en ofärdstid som denna.

Lekplatserna växlade under årens lopp. Vi började som nämnts vid och i närheten av hembygdsgården. Sen flyttade vi till andra ställen: till Lars-Lars-gården, till Edlings vid Granbo-vägen, till Båthus-ån, till Ivar Vilhelmssons vret. Särskilt tydligt minns jag den vackert belägna vreten på Ivar Vilhelmssons ägor vid foten av Hårgaberget med utsikt över älven. Jag kan ännu i dag frammana minnet av oförlikneligt sköna ljusa sommarkvällar med solnedgångsskimmer över älven och med doft av nyslaget hö från åkrarna längs den slingrande Hårgavägen. För att inte tala om augustikvällarna med praktfull fullmåne invid Hårgabergets rundade sluttning.

Nog fanns det plats för romantik och svärmeri mitt i den uppsluppna dansen ... Jag håller inte för otroligt att en och annan fann sin hjärtans kär i lekringen.

Om någon läsare har speciellt roliga, romantiska eller livliga minnen från dessa lekaftnar, vore det värdefullt att få sådana minnesbilder förmedlade antingen till Harald Olsson eller till undertecknad, som numera lever och verkar i den småländska metropolen Växjö och som härmed vill betyga sin aldrig svikande kärlek till den gamla hembygden.

Det var en gång ...

Om ett baptistmöte i soldattorpet, kraftkarlen Graff, Romsens storhetstid m.m. – Några minnen berättade av Olle Troive, Gäversta.

Omkring 1895 hade baptisterna en tydligen ganska livaktig församling i Segersta. Möten hölls bland annat i Viks f.d. soldattorp i Gäversta.

Det var inte mycket av nöjen för ungdom på den tiden, och som vi barn hörde att där förekom sång och musik, lyckades en något äldre syster och jag en kväll få tillstånd att gå dit – dock först sedan vår mor fått en något äldre flicka till vårt sällskap.

Talare var en som kallades "Bodels Pelle", något annat namn på honom hörde jag inte. Han var visst från Ovanheden, och inte från Bodels i Gäversta. Han talade om ormen i paradiset, och den beskrev han så realistiskt, att jag ännu idag minns hur jag uppfattade ormens utseende! För musikunderhållningen svarade 2 damer, som sjöng och spelade gitarr.

Lokalen, som kanske rymde ett 30-tal, var fullsatt. På en bänk vid dörren hade ett gäng ynglingar tagit plats. Vad som hände med dem skulle nog för oss barn komma att bli kvällens största attraktion.

Till att börja med höll sig ynglingarna stilla och andäktiga. Men tålamodet tog väl slut. En och annan fnissning hördes. Det blev flera, och oron tilltog.

En äldre man med ett långt tomteskägg, som nog kom honom att se äldre ut än han var, hette Graff och var en av pamparna i församlingen. Graff var nog kvällens ordningsman, med främsta uppgift att hålla ordning på ungdomarna.

Graff gick nu fram, öppnade helt stillsamt dörren – och helt utan protester tågade fridstörarna ut.

När kanske 10 min. hade gått, öppnades emellertid dörren, och en första yngling kom in och satte sig på sin bänk. En efter en av de övriga droppade sedan in, till synes i tur och ordning. Samma sak upprepades minst två gånger under kvällens lopp.

Man kunde inte märka, att övrig publik reagerade nämnvärt, det verkade att liksom höra till, och mannen med skägget hade tydligen respekt med sig.

Graff hade tidigare varit ladugårdskarl på gården Romsen och kom väl som sådan till Mårdnäs och blev i fortsättningen Segerstabo. Äldre Segerstabor minns honom kanske.

Vid uppförande av nytt boningshus på vår gård, kom Graff dit som hantlangare åt murare Sverin. Han blev sedan bosatt hos oss till någon gång efter första världskriget.

Vi visste ju tidigare ingenting om Romsen, men av Graff fick vi höra en hel del. Var det sant allt som han berättade, måste det ha rört sig om en stor och fin gård, med ett välskött jordbruk och med fina djur, ty vad som än kom på tal, så var det ingenting mot Romsen!

Även om Graff överdrev en del, så måste man nog tro, att Romsen hade en storhetstid någon gång i slutet av 1800-talet och möjligen även tidigare. Bygdehistoriska forskare kan kanske ge besked.

Gården och all den skog den omges av, ägs nu av Bergvik och Ala AB. Den ligger som bekant mellan Lingbo och Tönnebro, ungefär mitt emellan vägarna 272 och 303.

När Graff flyttade ifrån bygden glömde vi helt bort Romsen. Men så en dag efter många år – det var vintern 1925 – kunde vi läsa i tidningarna, att just på Romsen fanns en ko som mjölkade 45 liter per dag och kanske var en av landets mest högmjölkande. Fader till den märkliga kon var tjuren Bergaprinsen! Vi hade också i vår tjurförening en "bergatjur" t.o.m. med ett ännu finare namn (Prins Lejonhjerta av Berga). Den behövde bytas ut. Mindre besättningar kan ju inte ha samma tjur alltför länge, så jag antog att möjligen även Romsens tjur var färdig för utbyte. Kanske kunde vi göra affär. Jag ringde därför upp Romsen och fick ett samtal med A. Abrosius, som var chef där. Han hade nog tänkt ha tjuren kvar ännu något år, men skulle tänka på saken. Vi var välkomna dit för att överlägga vidare.

Någon tid därefter tog vandringsrättare Hans Åkerlund och jag tåget till Lingbo, varifrån vi fick åka med den återvändande mjölkskjutsen till Romsen. Väl framme blevo vi välkomnade och välfägnade, så att vi nästan kunde ha glömt vårt "tjurärende". Fru Abrosius, f.d. Bollnäsflicka, visade sig vara en bekantskap från tiden vid folk- och lantmannaskolan i Bollnäs 1911. Hon gick då i någon kurs för flickor där. Vi återgick slutligen till affärerna och gjorde en överenskommelse, som senare ledde till affär.

Jag vill minnas, att den fina ladugården i Romsen hade en besättning på 25 à 30 mjölkkor. Bolaget höll sig då med eget folk och egna hästar för skogsdrivningarna, så att utom mjölkhästen stod där i stallet sex stycken kraftiga skogshästar. Senare sammanträffade jag med Abrosius i olika sammanhang, bl.a. som deltagare i en trevlig studieresa för jordbrukare. Han berättade bl.a. att han trodde att det inte hade gått något år utan att han hittat en övergiven f.d. åkermark i skogen.

Graffs prat om Romsens storhet kanske inte var någon överdrift!

Hemresan från Romsen blev minnesvärd. Vi blev nerbäddade liggande i en s.k. åkstig. Det hade hunnit bli kväll och mörkt, men det var stjärnklart och någon grad kallt. Skogen stod tät på båda sidor vägen, så vi hade sikt bara rakt upp mot stjärnorna. Det blev 2 vändor för mjölkhästen den dagen – sammanlagt nära 5 mil. Men den sprang villigt hela tiden till ackompanjemang av pinglan på loket.

* * *

Sommaren 1981 – d v s drygt 50 år senare – gjorde vi en söndagsutflykt till Romsen. Vi hade hört att jordbruket där var nerlagt, men det vore ju intressant att se hur det nu såg ut där.

Vi följde väg 272 till Lingbo kapell, där vägen tar av till Romsen. Man kommer först till byn Klubbäcken, men sedan blir det bara skog och åter skog. När vi slutligen kom till en gård, måste vi gå in och fråga om vi inte snart var framme. Jo vi var strax framme.

– Då är fortfarande folk bosatta på Romsen? frågade vi vidare.

– Ja, en hel del skogsarbetare är bofasta där.

Vi fortsatte och var snart framme. Där fanns en ganska trevlig bebyggelse, men något spår av jordbruk kunde vi inte upptäcka. Endast skog och kalmark med stubbar efter avverkad skog. Av den fina ladugården och övriga byggnader på den gamla gården syntes inte ett spår.

En i vägdiket av gräs överväxt timmerdoning var enda tecknet på vad som en gång varit.

Olle Troive

Skolminnen efterlyses!

Minnen från skoltiden utgör värdefull del av bygdens historia. Hanebo-Jul tar tacksamt emot bidrag. Längre eller kortare. Gärna bara ett gammalt klasskort med namnuppgifter!

Runt om i vår socken finns säkert en mängd sådana kort undangömda. De kan vara 30, 40, 50, 60 eller t o m 70 år gamla. Leta i gömmorna – och skriv ned Dina minnen!

Red.

Ett arbetsår i Hanebo hembygdsförening

Vid föreningens årsmöte behandlades – förutom sedvanliga ärenden – också den nyutgåva av boken TVÅ HÄLSINGESOCKNAR som nu beräknas utkomma under våren 1983.

Det beslöts, att den ska kompletteras med uppgifter om Hanebo-Segersta från 1936 fram till nutid. Sammanställningen görs av Finn Rideland, som invaldes i den kommitté som ska ha ansvar för utgåvan. Övriga ledamöter blev Olle Eriksson Eh och Anna-Lisa Olsson.

Två filmer från bygden visades, och föreningen bjöd på förplägnad.

Föregående höst kunde vi glädja oss åt en bandkasett med sånger av Hanebosextetten, sammanställd av Sven-Olle Olsson. Sextettens – enligt utsago – sista offentliga framträdande gjordes vid årsmötet och väckte stort bifall.

Årsmötet uttalade sin tillfredsställelse över den turistfolder över bygden som sammanställts med Finn Rideland som "meste utförare". – Se bild ur foldern i Segersta hembygdsförenings rapport.

Söndagen före midsommar firades enligt tradition en friluftsgudstjänst vid soldattorpet i Acktjära. Prosten Almgren och kyrkokören medverkade.

Två veckor kring Hälsingehambon har hembygdsgården i Hårga hållits öppen med Anna och Arvid Anderssons och ett flertal andras hjälp. Kaffe, smörgåsar och ostkaka har serverats, dessutom förekom försäljning av i bygden tillverkade hemslöjdsalster samt föremål från en loppmarknad.

Hälsingehambo-veckan från och med den 4 juli innebar en rad aktiviteter: hembygdsdag i kyrkan under medverkan av Bollnäsbygdens spelmanslag, soldattorpets kväll i Acktjära, hembygdsgårdens och nyckelharpans kväll (den senare med inte mindre än 28 nyckelharpor plus andra instrument!) samt som avslutning en samling på Hårgaberget – "Hårgås" enligt de gamle – kvällen före hambodanstävlingen.

Musik, sång, servering och sommarens sällsynt vackra väder var glädjeämnen vid samtliga sammankomster.

Vid hembygdsgården har köket rustats upp med nya skåp och bänkar för större trevnad och bättre planering av arbetet där. Sigurd Persson har haft hand om elinstallationen, som ändrats och förbättrats. Sanny och Elmar Wirén har målat det lilla köket ute i bryggstugan. Enkupigt tegel till tak på stugan har skänkts av Eva och Ronald Lucchesi i Kyrkbyn.

Det är inte endast omkring hambo-evenemanget som Hårgås och hembygdsgården är välbesökt. I toppstugan på berget har man haft en besöksliggare sedan stugan byggdes 1953. Där kan man varje år räkna in 1000-tals besökare från olika delar av landet och från andra länder. Det är f ö inte bara under senare år, som Hårgås varit ett utfärdsmål. Bara ett exempel som man berättat mig: När min mormor den 26 juli 1925 fyllde 60 år, gjorde man med bilar en lustresa till berget – en dagsresa för hela sällskapet på 20 mil.

Det bör nämnas, att allt arbete på toppstugan med byggnation, underhåll och städning skett på frivillighetens väg. När stugan byggdes, körde man upp virke och övrigt material med tretton hästar. Konsumföreståndare Anton Modig kokade och bjöd på ärtsoppa, och han och andra med honom brukade vandra upp till stugan på söndagsmorgnarna och glödsteka strömming ...

Vid hembygdsgården händer det, att vi på eftersommaren får välkomna bussresenärer. Så fick vi t ex i somras besök av ett 50-tal Ljusnebor med Stig Hurtig som chaufför.

Det har många gånger varit tal om att som en liten kompensation ordna en bussutflykt i hembygdsföreningens regi för våra frivilliga arbetare. Till detta krävs "beslut och handling", vilket nu Ingrid och Birger Jonsson stod för. Föreningen bjöd på resan och en del förtäring.

Målet var gammelgården "bortomåa" i Fågelsjö, som bekant ett helt orört gammalt bondehem från självhushållningens tid. I gårdens bössmedja kunde vi där också med sakkunnig guide följa myrmalmen i alla arbetsmoment fram till en räfflad bössa. Allt finns kvar i smedjan från den tid då tillverkningen var i gång. Innan avfärden därifrån fick vi kaffe med dopp.

Färden gick sedan vidare till Domänverkets skogsmuseum med månghundraåriga trädstammar, både fällda och liggande på gamla timmerkälkar och som växande träd. Där fanns också kojor av olika storlek och utförande samt i övrigt allt vad nöden krävde för skogshuggare och körare, när i gamla tiden storskogen föll.

Vi fick också se den enkla typ av koja – ett s k "gapskjul" – med tre väggar och lågt tak som användes vid myrslotter. Också en liten inhägnad och takad hässja med myrhö hade bevarats.

På hemvägen över Färila och Ljusdal rastade vi i Näsberg vid den vattendrivna linskäkten. Utöver linberedningen (stamp och skäkt) kan man där också spänta takspån och slipa på samma gång.

Vi hann slutligen också med ett besök på Vallåsen, där man har en vidsträckt utsikt över Färilabygden. – Ännu längre ser man, om man kliver upp på det femvåningshöga vårdkasetornet, som byggdes på 1930-talet.

Ett liknande torn på "högsten av Hårgås" kom vi överens om att vi skulle vilja ha!

Anna-Lisa Olsson

På tunet vid gammelgården i Fågelsjö.

Samling vid toppstugan på Hårgaberget. I förgrunden tillagas glödstekt strömming (sotare).

RAPPORT FRÅN SEGERSTA HEMBYGDSFÖRENING 1982

Det har blivit tradition att också Segersta Hembygdsförening bidrar i Hanebo-Jul med en liten redovisning från årets olika arrangemang m m.

De traditionella aktiviteterna under 1982 på Valborgsmässoafton, kyrkkaffet vid föreningens årsmöte, midsommaraftonsfesten etc har genomförts på samma engagerade sätt av medlemmarna som vanligt.

Vi har under året vidtagit ett omfattande underhållsarbete på hembygdsgårdens byggnader och även flyttat vagnslidret vid Mårdnäs över till hembygdsgården. Vi har också tacksamt mottagit olika vagnar som gåva från familjen Edling. Tack!

Som gåva har hembygdsföreningen även under året fått mottaga en förnämligt snidad "flottningsanläggning" kallad "från stubben till stabben". Givare är Albin Åsenlunds dödsbo. Det är därigenom möjligt att för allmänheten praktiskt visa hur hanteringen med timret fordom skett, en hantering som varit en så betydelsefull inkomstkälla för många, många Segerstabor. Vi vill uttrycka ett stort tack till givaren!

Det är både angeläget och svårt för en hembygdsförening att på ett seriöst sätt kunna marknadsföra sig. Segersta och Hanebo hembygdsföreningar samt Hanebo naturskyddsförening har därför gemensamt utgivit en broschyr, som ska vara en turistguide. Formgivare har varit Finn Rideland, Kilafors. Teckningar har gjorts av Jonas Lundin, och kartan ritats av Barbro Olshage. Se bilden här.

En hembygdsförening ska vara en levande institution i sin bygd, och vi i föreningen vore tacksamma om ungdomar i större utsträckning ville delta i vårt arbete och därmed visa sitt intresse för sin hembygds historia. – Det är en glad gemenskap i vår krets!

Under år 1983 kommer KFUM och KFUK att ha ett stort internationellt scoutläger vid Mårdnäs med över 3 000 deltagare. Många av aktiviteterna kommer att förläggas vid Hembygdsgården, och vi hoppas då kunna sprida kunskap om det som en hembygdsförening vill värna om.

Välkomna till Segersta Hembygdsgård sommaren 1983!

Tack för det gångna året och **En God Jul** och **Ett Gott Nytt År** önskas alla föreningsmedlemmar och Segerstabor.

John Nilsson
Ordförande

"Från stubben till stabben" fotograferas.

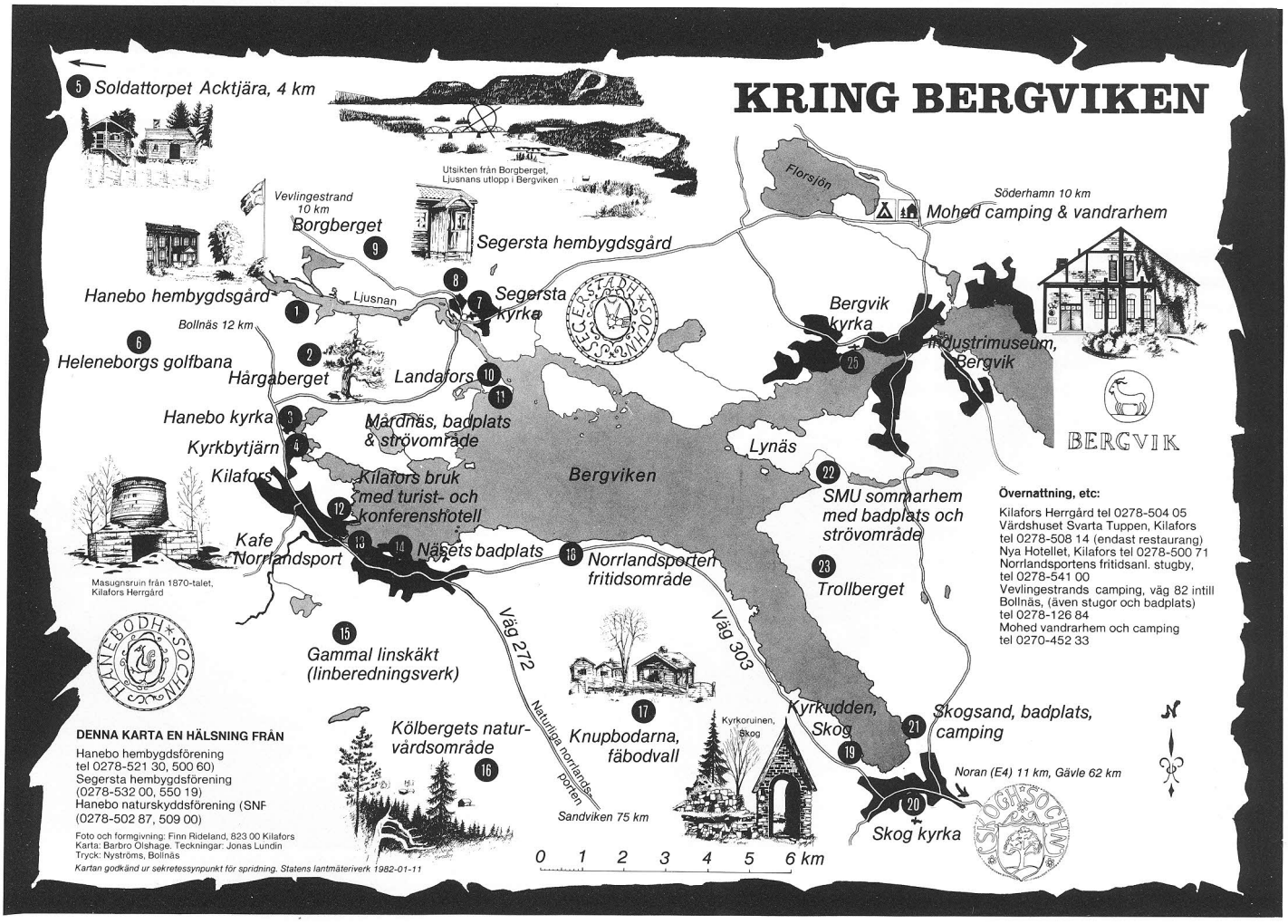

Red:s rader ...

Det brukar sägas om politiker – ingen nämnd och ingen glömd! – att de har en sällsynt väl utvecklad motvilja mot att erkänna ett misstag eller, än värre, en total felbedömning. Antydningar i den vägen kan ibland mötas med de mest skruvade bortförklaringar, för att inte säga halsbrytande argumentsaltomortaler.

Denna tidnings red. är emellertid ingen politiker, varken på högsta nivå (hemska tanke!) eller på gräsrotsplanet. Ett ganska långt liv har dessutom lärt mig, att var och en har sitt kompetensområde. Trampar man över det – ja då må man stå sitt kast.

Ett helt aningslöst sånt övertramp skedde vid redigeringen av närmast föregående nummer av Hanebo-Jul. Det gällde ett gammalt folkligt uttrycks rätta innebörd: betydelsen av ordet **gångled**.

Som den uppmärksamme läsaren kanske erinrar sig, förekom just detta ord i Victor Johnsons artikel "Vägar i Hanebo". Den med gammalt hälsingemål totalt obekante red. associerade spontant till det snarlika "gångstig" (f ö använt i artikelns inledning) och kopplade snabbt vidare till andra ord på "-led", t ex "farled", "huvudled" etc. Därför tillfogades förklaringen "...tidigare gång- och ridstigar".

Detta var emellertid helt fel, vilket härmed oförbehållsamt erkännes!

Från artikelförf. kom ett vänligt påpekande om misstaget. Med stöd av Dialekt- och Folkminnesarkivet i Uppsala och dokumentation betr. ordets användning från Alfta, Bjuråker, Färila, Bollnäs och Delsbo visades, att "gångled" betyder **dagsverke i tur och ordning.** – Man turades om att göra dagsverken för kommunens bästa, i det aktuella fallet då man i äldre tid byggde vägar.

Återstår endast att beklaga misstaget och hoppas att med denna rättelse saken är helt klarlagd. – Det bör tillfogas, att artikelförf. själv inte påyrkat något beriktigande. Men rätt ska vara rätt! Också i Hanebo-Jul.

* * *

I förra årets Hanebo-Jul kunde vi presentera minnen från en av socknens skolor av f d elever. Det var **Lilltjära.** I år följer minnen från en annan skolrote genom Sven Olof Olssons "Min barndoms skola".

Vi hoppas på en fortsättning och hänvisar till det upprop som återfinns på annan plats i detta nummer. Låt inte rubriken SKOLMINNEN EFTERLYSES! bara förströtT glida förbi, när Du bläddrar i tidningen. Följ uppmaningen! Som där nämns saknar vi alltjämt minnen från skoltiden i t ex **Sandersberg, Kyrkbyn, Västansjö, Granbo, Acktjära** – liksom motsvarande från **Segersta**, både kyrkskolan och Djupa. Leta reda på gamla skolkort. Bifoga några rader och namnge såvitt möjligt kamraterna. Du kommer att märka, att Du minns mer än Du först trodde... Berätta.

Kanske tycker du, att det mest rör sig om bagateller utan allmänintresse. Det är en felsyn! Minnen av "hur det var förr" i skolorna är en del – och en väsentlig sån – av bygdens historia. Det kan röra den yttre miljön, lokaler, hjälpmedel etc, liksom läroböcker, läxförhör, undervisningens inriktning på olika ämnen –inte minst vad det gäller det som innefattas i den moderna termen *basfärdigheter.* Det kan också gälla lekar och idrott, vardag och fest, så som det hela var en gång.

Det är bara du som då var med som kan minnas. Det är du som kan berätta...

Givetvis finns det också minnen "från katedersidan". Också såna är självfallet välkomna! Hur var det att vara lärare **förr?** (Hur det kan te sig i dagens skola finns det, som bekant, många vittnesmål om.) Kanske var det "stundom en idyll". Kanske finns det många mörka inslag i minnesväven.

* * *

Apropå detta om "lärare förr i världen" kan jag inte neka mig nöjet att – till sist, som det heter i Fädernas kyrka – återge en liten dikt av den fine poeten **Alf Henriksson**, på sin tid signaturen **"H"** i Dagens Nyheter.

Det var för ganska länge sen. Det gulnade klippet satt i många år på väggen i torpet i Böle och finns alltjämt kvar i min ägo. Poetens utgångspunkt var resultatet av en dåtida undersökning av olika yrkeskategoriers medellivslängd. Det visade sig, att den allra högsta fanns hos "folkskollärare på landet". (Det är möjligt att en liknande undersökning i dagsläget inte skulle ge exakt samma resultat).

Under Uno Stallarholms festliga bild av en mycket gammal man med huvudet stött mot ena handen och det långa skägget i en mjuk båge över katedern stod nämligen följande:

Fridsamt såg jag dagarna gå
allt ifrån adertonhundrafyrtiotvå.
Jag förhörde barnen på deras läxa,
och klassvis såg jag dem mogna och växa.
När de skrev, satt jag tyst i katedern och sov.
Och rätt som det var, blev det sommarlov.
Barnen på landet är få och snälla,
men lovet var dock en glädjekälla.

Det enda som på mina nerver slet
var en reparation av min lägenhet.
Dess bekostande ansåg socknen för galet,
men saken blev ordnad på nittitalet.
Sedan dess har jag sluppit föröda min kraft
och nära nog inga bekymmer haft.
Jag har rättat små krior och påtat i jorden
och är småningom mycket gammal
vorden.

Med denna signaturen "H":s underfundigt stämningsfulla bild som slutvinjett har jag bara att också för min del önska alla Hanebo-Juls läsare EN GOD HELG!

Elow Brolin

Hembygdsföreningen

tar tacksamt emot allehanda saker till **loppmarknaden i Hembygdsgården** under sommaren.

Givmildheten och intresset har varit till stor glädje och nytta under tidigare år. Vi hoppas på samma goda resultat också sommaren 1983!

Slå en signal till kassören, tel. 500 60 eller ordf., tel. 521 30.

God Jul och Gott Nytt År

tillönskar följande företag

SKOGENS KOL AKTIEBOLAG
KILAFORS
Tel. 0278/504 00 Växel

TIMMERHUS
LARS MICKELSSON
PL 451, 823 00 KILAFORS
Tel. 0278–503 79

KILAFORS SPARKÖP
Inneh. Knut Andersson
Vi vill inte va' störst
— men vi vill va' bäst.

Föreningsbanken
Hanebo

Ge - Foto
Göte Edlund **Tel. 0278-502 87**

HÄLSINGE-STUGOR
KILAFORS - Tel. 506 15

Handelsbanken
Kilafors

KILAFORS FÄRG
Spektrum **FÄRG·VÄGG·GOLV·BILLACK·PARFYM**
823 00 Kilafors, Tel. 0278/501 30, 502 50

Kilafors Möbelaffär
823 00 Kilafors
0278-501 49, 502 49

HANEBO SERGERSTA BRANDFÖRSÄKRINGSBOLAG
Box 99
823 00 KILAFORS

GARNTJÄNST
823 00 KILAFORS

Flinks Radio TV
Tel. 0278/50178 KILAFORS
Försäljning - Service

F:a Åke Nilsson
Tel. 505 45 - Kilafors

C.-G. Bergmans Herrfrisering
Kilafors - Tel. 501 84

VARUSHUSET SVARTA TUPPEN Kilafors

Kilafors Hemslöjd
Tel. 0278-500 17

NYA HOTELLET
KILAFORS
0278-500 71

KILAFORS INDUSTRI AB
KILAFORS INDUSTRI AB
823 00 KILAFORS

SIBOKIOSKEN
SIV och SVEN-ERIK WIKSTRÖM
KILAFORS
Tel. 0278-503 74

RUNDQVIST JÄRN
823 00 KILAFORS
Telefon 0278-500 56, 508 44

KILAFORS
Bokföring & Revision
ULF TORSTENSSON
GUNILLA LARSSON
INGER KARLSSON

Enar Pettersson Biltrafik AB
Telefon 501 54, 504 51
KILAFORS

KILAFORS REVISION & EKONOMI-KONSULTER HB
Rolf Nyqvist
Skolgatan 8, 823 00 KILAFORS
0278-509 95

SWEDSTAB AB
KILAFORS – ÅSTORP

Hylanders KILAFORS
HERR- & DAMKONFEKTION
Tel. 500 31, 502 95
Th. Hylander m. familj

SKÖLDS SKOR
Järnvägsgatan 13
823 00 KILAFORS
Tel. 0278-504 85

Sälls El & Mek.
Lennart Säll
PI 2915, 823 00 KILAFORS
Tel. 0278-540 11

NÄSLUNDS
Manufakturaffär
Tel. 500 22
KILAFORS

Det lönar sig . . .
ICA marknad
KILAFORS

LÖTBOA HB
823 00 KILAFORS
Tel. 0278/502 51 - 506 00

KAMO ELEKTRISKA
KILAFORS
TELEFON 0278/540 73

Din Butik
KONSUMHALLEN KILAFORS
Omtanke – Service

KILAFORS LEK OCH SPORT AB
Box 79, 823 00 Kilafors
Tel. 510 16

Parkkiosken
Fam. SVEDLUND
Tel. 505 97

KILAFORS MINIBUTIK
ALLT I SPECERIER
PRESENTARTIKLAR
Öppet. vard. 9.00–21.00. Sönd. 11.00–21.00
Tel. 0278-512 15

Kilafors Herrgård
Telefon 0278-504 05

Hanebo-Jul

Årgång 34

Redaktör:
Elow Brolin

Omslagsbild: Vinterlandskap med trädstammar
Oljemålning av Per Englund

Pris 15:–

Nyströms Tryckeri AB, Bollnäs 1982